

A transznemű emberek helyzete Magyarországon

Takács Judit

2010. március 13.

Kikről beszélünk?

transznemű (*transgender*)
emberek

transzvesztita (*transvestite*,
cross-dresser)

transzszexuális (*transsexual*)
férfiak és nők

Tágas transznemű kategória – változatos tagság

„nemi határsértők”, transzszexuális emberek, transzvesztiták, „atipikus neműek”, „átöltözők”, „harmadik neműek”, interszexuálisok, nemi címkézést elutasítók ... + sokan mások

A változatos kategóriatagság megnehezítheti a transznemű emberek társadalmi érdekképviseletet – különösen egy identitáspolitikák által uralt arénában.

Megoldás lehet:

LMBT(QQI...) koalíció

Magyarországon a Háttér Társaság volt az első civil szervezet, mely a $lmbT$ témákat is föl vállalta. Ma már többen is: pl. Magyar LMBT Szövetség, Szivárvány Misszió Alapítvány.

**Hivatalosan bejegyzett önálló transznemű civil szervezet
2010 elejéig nem működött Magyarországon.**

**Aktívan működő virtuális és valós közösségek természetesen
léteznek:**

**TSONline – a transzszexualizmusról transzszexuálisoknak
és érdeklődőknek**

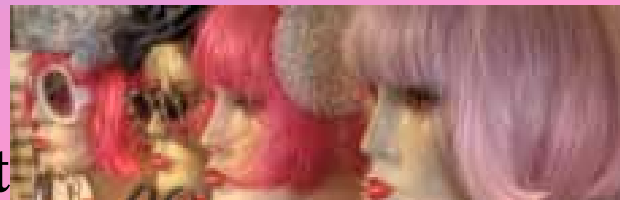
<http://tsonline.blog.hu/>

Transvanilla – TS információk <http://trans.pinkvanilla.hu/>

**Tranny Baráti Kör: tagjai egymást személyesen is ismerő
transzvesztiták, transzszexuálisok és crossdresserek.**

<http://www.trannybaratikor.hu/rolunk.html>

2010. március: Test Egyesület hivat

**Transzszexuális emberek sajátos igénye:
a másodlagos nemi jelleg megváltoztatása
által törekvés a test és a lélek, a külső és a
belső, összhangba hozására**

**MA ez csak MEDIKALIZÁLT
kontextusban lehetséges.**

**DSM (*Diagnostic and Statistical Manual*) III.
– 1980: „Transzszexualizmus”**

**Ezt váltotta föl 1994-ben a DSM IV. 302.85.:
= a serdülő- és felnőttkori „nemi identitás
zavara” (*GID – gender identity disorder*),
aminek a megoldása nem feltétlenül a
sebészeti beavatkozás.**

Az ICD/BNO–10. (Betegségek Nemzetközi Osztályozása) 5 fajta kórmeghatározást használ nemi identitászavarra (F64):

i) F64.0 Transzszexualizmus

**ii) F64.1 Kettős szerepű transzvesztizmus
(*Dual-role Transvestism*)**

iii) F64.2. Gyermekkori nemi identitászavar

iv) F64.8 Más nemi identitászavar

v) Meghatározatlan nemi identitászavar

F64.0 Transzszexualizmus =

- 1. Az a vágy, hogy az ember az ellenkező nem tagjaként élhessen, és így fogadják el. Ezt általában az a vágy kíséri, hogy testét sebészeti beavatkozásokkal és hormonkezeléssel minél jobban összhangba hozza az előnyben részesített nemmel.*
- 2. Transzszexuális identitása legalább két éve folyamatosan fennáll.*
- 3. Ez a rendellenesség nem egy másik mentális zavar vagy kromoszóma-rendellenesség tünete*

Hányan lehetnek?

Transznemű emberek létszámát képtelenség megbecsülni.

DE: a felnőttkori transzszexualizmus előfordulási gyakoriságára léteznek becslések.

Korábbi becslés: férfiak esetében 1/37.000; nők esetében 1/107.000 volt.

2001-es holland becslés:

férfiaknál 1/11.900; nőknél 1/30.400.

Forrás: <http://www.wpath.org/documents2/socv6.pdf>

Q:

Miért van több (férfiként született) transznő, mint (nőként született) transzférfi?

Magyarázható kulturális hatásokkal: a nők számára előírt nemi forgatókönyvek talán kevésbé korlátozóak.

+ Egy patriarchális rendszerben a nők által „felvett”/kipróbált férfiszerepek nagyobb társadalmi elismerést kelthetnek, mint fordítva.

MAGYAR HELYZET

Eddig egyetlen kutatás: *Transzszexuálisok az egészségügyi-szociális ellátórendszerben*

**2003-2004 Háttér Társaság – Solymár
Bence vezetésével**

Akkori ajánlások zöme máig aktuális:

Legyen konkrét, minisztériumi szintű gazdája, illetéke a transzszexuálisok ellátásának.

Az Egészségügyi, Szociális és Családügyi Minisztérium a transzszexualizmussal kapcsolatban gondoskodjon többféle médiumon keresztül elérhető, korrekt tájékoztatásról.

Szakemberek és érintettek bevonásával (anonim postai úton és/vagy internetes megkérdezéssel) határozzák meg a nemváltás folyamatának menetét, biztosítsák annak jogszabályi alapjait és átláthatóságát.

Legyen közismert, az Országos Egészségbiztosítási Pénztár mely orvosi beavatkozásokat támogat, és melyeket nem.

A társadalombiztosítás által támogatott beavatkozások körét az érintettek szükségleteinek alapos mérlegelésével határozzák meg.

Különítsék el világosan az állami és a magánpraxist, és gondoskodjanak arról, hogy az állami segítségért forduló páciensnek ne kelljen csúszópénzeket fizetnie.

Az ESzCsM hozzon létre egy felelős orvoscsoportot, amelyben pszichiáter, nőgyógyász, urológus, belgyógyász és plasztikai sebész is részt vesz. Ez egy olyan intézet keretében valósulhatna meg, mely a nemi identitás kérdéseivel kapcsolatos kutatás és tanácsadás feladatköreit is el tudná látni, valamint biztosítaná a területen dolgozó szakemberek továbbképzését is.

Alakítsanak ki „transzpozitív” orvosi gyakorlatot, amely az ellátásért felelős szakemberek előítéleteinek csökkentését (is) jelenti.

Rendezzék a nemváltással kapcsolatban kérdésessé váló családjogi viszonyokat. E rendezés érintené az azonos nemű párok házasságát, a gyermekelhelyezést, a láthatást, a rokonság jellegének (apa, anya) megnevezését.

Jogszábályi háttér máig nincs megteremtve (egyeztetés folyik) – bár e nélkül is elég olajozottan működik a nem hivatalos megváltoztatása. FONTOS: ne legyen kötelező az előzetes orvosi/műtéti beavatkozás semmilyen formája!

2007-ig hivatalos név- és nemváltoztatások száma (IRM adatok):

2000+2001: 0 – 2002: 1 – 2003: 19 – 2004: 16 – 2005: 20 – 2006: 17 – 2007: 9

Forrás: FRA (2008) Thematic Legal Study on Homophobia...

Nagyobb problémák adódhatnak a nemváltoztató orvosi beavatkozásokkal összefüggésben.

A kutatás idején még egyéni elbírálással esetenként lehetett valamennyi TB támogatást szerezni.

MA: csak 10%-os társadalombiztosítási támogatás adott.

EGÉSZSÉGÜGYI DISZKRIMINÁCIÓ.

Továbbra is jellemző a medikalizáltság.

„Ideális transzszexuális páciens” ismérvei (a transzszexuálissá nyilvánítás sikerének kulcsa)

- **beilleszkedési zavarokkal küzdött egész eddigi életében;**
- **partnerválasztása heteroszexuálisként jellemezhető, a homoszexualitástól idegenkedik;**
- **születéskori nemében talán soha nem is volt szexuális tapasztalata;**
- **a valódinak érzett neméhez kapcsolódó nemi szerepeket és külsőségeket szinte sztereotip mértékig „hozza”;**
- **a nemváltató műtéti beavatkozások szükségességének tekintetében elszánt és hajthatatlan;**
- **nem hajlandó nyilvános médiaszereplésre, állapotát titkolta és titkolni is fogja;**
- **anyagi megfontolások nem játszanak szerepet nemének megváltoztatásával kapcsolatos döntéseiben.**

Intézményi feltételek is hiányoznak: nincs lehetőség a többféle (pszichiátriai, endokrinológiai, sebészeti) beavatkozás összehangolására. + Specializált szaktudás hiánya.

További konkrét probléma:

A személy önrendelkezési jogát sérti, hogy a nemváltoztatás feltétele a házasság/bejegyzett élettársi kapcsolat fölbontása.

Medikalizálás helyett/mellett emberi jogi megközelítés?

(Egyéni problematizálás helyett társadalmi környezet problematizálása)

Lásd: ILGA 2003-as javaslata: a Brazil határozat (E/CN.4/2003/L.92) néven emlegetett ENSZ határozati javaslat szövegébe a szexuális orientáció mellé a nemi identitás szabad kifejezésre juttatása is kerüljön be alapvető emberi jogként

Az Emberi Jogok Európai Bíróságának (EJEB) transzszexuális emberekkel kapcsolatos döntései közül az egyik legfontosabb:

Goodwin kontra Egyesült Királyság (2002) – Goodwin v. UK
(Hiv. szám: 28957/95)

A felperes, Christine Goodwin, az Egyesült Királyság állampolgára posztoperatív transzszexuális nő (sz.: 1937).

Konkrét panaszainak egyike: nyugdíjkorhatárral kapcsolatos.

(Mivel a törvény továbbra is férfiként kezelte, 65 éves koráig kellett volna folyamatosan fizetnie a társadalombiztosítási hozzájárulást. Ha elismerték volna nőként, 60 éves korában 1997-ben megszűnt volna járulékfizetési kötelezettsége.

+ Mivel ugyanaz maradt a társadalombiztosítási azonosító jele, a munkáltatója számára könnyen kiderülhetett, hogy korábban más néven és más nemüként már dolgozott náluk, ami zavart és a megalázottságot kelthetett az érintettben.)

Christine Goodwin fő panasza: az Egyesült Királyságban jogilag nem ismerik el a megváltozott nemet. Különösen azt kifogásolta, hogy a munka világában, a társadalombiztosítási és a nyugdíjbiztosítási rendszerben kedvezőtlen bánásmódban részesül, és hivatalosan nem köthet házasságot. Az Emberi Jogok Európai Egyezménye 8., 12., 13., és 14. cikkére hivatkozott.

A Bíróság mind a (családi és a magánélethez való jog biztosítására vonatkozó) 8. cikk, mind pedig a (házasságkötéshez való jog biztosítására vonatkozó) 12. cikk sérelmét megállapította.

Ezzel a Bíróság felülbírált egy sor Egyesült Királyságból származó ügyet (például: Rees kontra Egyesült Királyság – 1986; Cossey kontra Egyesült Királyság – 1990), amelyek esetében a Bíróság úgy találta, hogy a kérdés az állam belügye.

Az Európai Közösségek Bírósága (European Court of Justice) transzszexuális emberekkel kapcsolatos döntései közül az egyik legfontosabb:

P.v.S. és Cornwall County Council –ECJ 1994 (C 13-94)

P. brit transzszexuális nő, akit a nemi átalakító műtétet követő betegszabadságának ideje alatt bocsátottak el. Az Európai Közösségek Bíróságához fordult nemi alapú diszkrimináció miatt.

Döntés: a férfiak és a nők közötti egyenlő bánásmód elvének a munkavállalás, a szakképzés, az előmenetel és a munkakörülmények terén történő végrehajtásáról rendelkező 76/207/EEC direktíva itt is érvényes!!

2006/54/EK. Irányelv a férfiak és nők közötti esélyegyenlőség és egyenlő bánásmód elvének megvalósításáról a foglalkoztatás és a munkavégzés területén:

VILÁGOSAN MEGFOGALMAZZA: a transzneműekkel szembeni hátrányos megkülönböztetést a nem szerinti hátrányos megkülönböztetés részének tekintendő!

(3) A Bíróság megállapította, hogy a férfiak és nők közötti egyenlő bánásmód elvének alkalmazási körét nem lehet az adott személy egyik vagy másik nemhez való tartozásán alapuló megkülönböztetés megtiltására korlátozni. Céljánál és az általa oltalmazandó jogok természeténél fogva azt a személy nemének megváltoztatásából eredő megkülönböztetés esetére is alkalmazni kell.

<http://eur-lex.europa.eu/>

Mik a problémák?

1) a nemi viszonyrendszerből fakadó problémák

„Univerzális, természet adta” női és férfi szerepek, identitások, léthelyzetek közé nehéz beilleszkedni.

(Kapcsolódási pont a meleg és lesbikus aktivizmushoz.)

2) a medikalizáltságból fakadó problémák

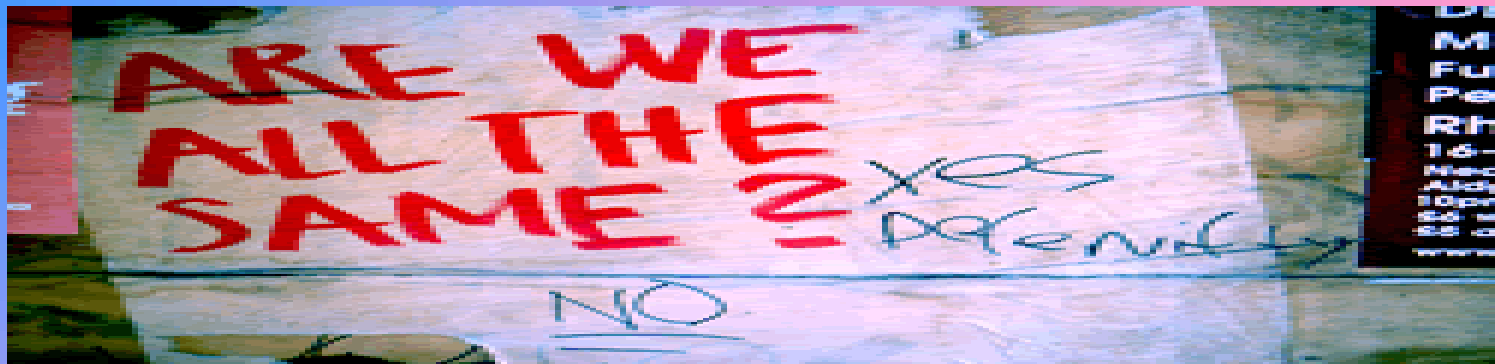
nemvált/oztat/ás, átmenet, átalakulás

(egy tökéletlen vállalkozás tökéletlen elnevezése – Connell 2010)

+

Klinikai transzfóbia:

Az orvos és páciense közötti professzionális munkakapcsolat keretében minden olyan meggyőződés, hozzáállás, cselekedet vagy viselkedés (eredjen az akár a terapeutától, akár a páciensről), amely egyéni identitásuk vagy szubjektív valóságuk (ideértve többek között a fizikai nemet, a nemi identitást, a szexuális orientációt vagy a szexuális identitást), életminőségük, önmeghatározásra tett erőfeszítéseik és emberi jogaik, valamint a teljes körű egészségügyi szolgáltatáshoz való joguk szempontjából *negatívan értékeli, elutasítja, gyengíti, elbátortalanítja, vagy megfosztja az erejétől* a transzidentitású vagy nemileg különböző (gender variant) pácienseket (Raj 2002)

Mindig veszteségekkel **IS** jár (társ, gyermek, szülők, családtagok, rokonok, barátok, munkatársak viszonyai). Ezeknek a feldolgozásában segítség kéne.

Sokáig a norma: a társadalmi láthatatlanság elérése (*passing*).
Cél: a sikeres beolvadás.

... ma ezt is többen megkérdőjelezzik.

Ugyanakkor az élet e területén is hat a globalizáció + a piacgazdaság működése.

Az orvosi beavatkozások kommodifikációja figyelhető meg

– gazdasági egyenlőtlenségek egyre meghatározóbbak (középosztálybeliek előbb tudnak Thaiföldre repülni – v. korábban Marokkóba).

**Ellentétes tendencia:
Iránban (vallási előírások szerepe).**

Globalizálódás jelei:

**World Professional Association for
Transgender Health**

www.wpath.org

**(korábban: Harry Benjamin International
Gender Dysphoria Association)**

**SOC – Standards of Care – klinikai
útmutató, szakmai standard a nemi diszfória
pszichiátriai, pszichológiai, orvosi és sebészi
kezelésére**

<http://www.wpath.org/documents2/socv6.pdf>

NOVEMBER 20

**Transgender Day of Remembrance –
Transznemű Megemlékezés Világnapja
1998 óta: a transzneműek ellen elkövetett
gyilkosságok áldozataira emlékeznek e
napon (köztük: Rita Hesterre is)**

Köszönöm a figyelmet!

Ez az 1. rész vége...